

บทที่ 2

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทย

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่นำรายได้เข้าประเทศปีละจำนวนหลายล้านบาท และก่อให้เกิดการจ้างงานสูง นอกจากนี้ยังเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างแยกกันไม่ออกกับการผลิตในภาคเกษตรกรรมเพราะต้องใช้วัตถุดิบซึ่งเป็นผลผลิตจากการเกษตร เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีฐานการเกษตรขนาดใหญ่และหลากหลายทำให้รัฐบาลได้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับการเกษตรเป็นอย่างมาก ในบทนี้จะกล่าวถึงพัฒนาการของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทย กรณีตัวอย่างอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทย อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทย ด้านการผลิต ด้านการจ้างงาน การค้าอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทยกับเอเปค มาตรการการกีดกันการค้าอาหารแปรรูปตลอดจนนโยบายของรัฐเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทย

2.1 พัฒนาการของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติมาแต่อดีต จึงมีพื้นฐานการเกษตรที่มั่นคง สามารถส่งสินค้าเกษตรขั้นปฐมเช่น ข้าว ข้าวโพด เป็นสินค้าส่งออกนำรายได้เข้าสู่ประเทศมาช้านาน จนมาถึงยุคที่รัฐบาลมีนโยบายในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ เป็นช่วงละ 5 ปี โดยเริ่มแผนพัฒนา ๔ ฉบับที่ 1 ในปี 1962 เป็นการเริ่มต้นของการนำเอาความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการแปรรูปอาหารเข้ามาจากต่างประเทศในด้านธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป 2 ประเภท คือ การผลิตนมข้นหวานบรรจุกระป๋อง และผลิตน้ำตาลทรายขาว ในช่วงเวลานี้ ประเทศไทยได้ส่งสินค้าสำเร็จรูปที่จำเป็นมาจำหน่ายมากมายหลายประเภท รัฐบาลเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป ในด้านการสำรองไว้เป็นเสบียงของทหาร จึงได้อนุมัติจัดตั้งองค์การอาหารสำเร็จรูป ในสังกัดกระทรวงกลาโหม เพื่อดำเนินงานโรงงานแปรรูปอาหารที่อำเภอบ้านโป่ง จังหวัด ราชบุรี ในปี 1966 โดยได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการจากประเทศสหรัฐอเมริกา ในการผลิตอาหารสำเร็จรูปประเภทอาหารแห้งและอาหารกระป๋อง รวมทั้งมีโรงฆ่าสัตว์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสัตว์

นอกจากนี้ ในแผนพัฒนา ๔ ฉบับที่ 1 ประเทศไทยก็ได้ตั้งเป้าหมายการสนับสนุนอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดย่อม ให้มีเพิ่มขึ้นทั้งจำนวนและขนาด

จากเป้าหมายอุตสาหกรรมที่รัฐให้การสนับสนุน รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปแปรรูปเป็นอันดับแรก เนื่องจากเห็นว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถใช้วัตถุดิบในประเทศ อันก่อให้เกิดผลเชื่อมโยงไปสู่กิจกรรมข้างหลัง(BACKWARD LINKAGE) หมายถึงอุตสาหกรรมที่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว จะชักนำให้เกิดอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมการผลิตอื่น ๆ ซึ่งผลิตปัจจัยการผลิตให้กับอุตสาหกรรมนั้น เช่น ถ้ามีการส่งเสริมให้ตั้งโรงงานสับปะรดกระป๋อง โรงงานนี้ก็ต้องการวัตถุดิบคือ สับปะรด กระป๋อง ทำให้เกิดกิจกรรมการผลิตสับปะรด และกระป๋องขึ้น ซึ่งเป็นกลยุทธ์การพัฒนาประเทศในระยะแรก ของประเทศกำลังพัฒนาที่มีความสามารถในการลงทุนน้อย จึงต้องเลือกลงทุนหรือพัฒนาเฉพาะอุตสาหกรรมบางประเภท โดยพยายามเลือกกิจการที่เมื่อจัดตั้งขึ้นแล้ว จะก่อให้เกิดการลงทุนในกิจการอื่น ๆ ตามมา

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบผักและผลไม้กระป๋อง อาหารทะเลกระป๋อง และอื่น ๆ นับเป็นอุตสาหกรรมดั้งเดิมที่รัฐให้การสนับสนุนมาตั้งแต่แรก ๆ โดยขณะนั้นรัฐบาลมีนโยบายเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจ ซึ่งอาศัยเกษตรกรรมเป็นหลักให้เคลื่อนย้ายเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรม โดยได้กำหนดแนวนโยบายในแผนพัฒนา ฯ 2-3 ฉบับแรก ไว้ดังนี้

1.พยายามเร่งรัดให้อุตสาหกรรม มีสัดส่วนในรายได้ประชาชาติสูงขึ้น และเน้นหนักให้การส่งเสริมเป็นพิเศษแก่อุตสาหกรรมประเภทที่สามารถใช้ผลิตผลการเกษตร และใช้แรงงานในประเทศได้มาก

2.นำทรัพยากรของประเทศที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์ทางอุตสาหกรรมให้มากที่สุด เพื่อเพิ่มรายได้และขยายปริมาณการทำงานของประชาชน

3.สนับสนุนอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้ว และจะเกิดขึ้นใหม่ให้เป็นตลาดจำหน่ายของสถาบัน และกลุ่มผู้ผลิตสินค้าเกษตรกรรมอย่างแท้จริง โดยทำการพัฒนาอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับโครงการเร่งรัดการผลิตและการจำหน่ายพืชผลการเกษตร

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปจึงได้รับการพัฒนานับแต่นั้นมา ซึ่งในระยะแรกเป็นการลงทุนที่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า(IMPORT SUBSTITUTION) เป็นหลัก แต่ในช่วงหลัง เมื่อการผลิตในหลายอุตสาหกรรมได้เจริญเติบโตไปอย่างดี และบางประเภทมีศักยภาพในการส่งออก ประเทศไทยก็เริ่มเปลี่ยนทิศทางของกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นการสนับสนุน การผลิตเพื่อการส่งออก(EXPORT PROMOTION) มากขึ้น โดยในปี 1971 รัฐบาลได้กำหนดมาตรการเพื่อส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจอุตสาหกรรมการผลิตเพื่อส่งออก หรือทดแทนสินค้าที่ต้องนำเข้าเพื่อลดการขาดดุลทางการค้าที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 3 นี้ จึงมีการก่อตั้งโรงงานผลไม้กระป๋องขึ้นคือ โรงงานผลิตสับปะรดกระป๋องเพื่อการส่งออก ต่อมาในปี1972 ได้มีการนำ

เทคโนโลยีจากต่างประเทศ เข้ามาทำการผลิตคืออะบะหมี่สำเร็จรูป เพื่อทดแทนการนำเข้า มีโรงงานอาหารแช่เยือกแข็ง ปลากระป๋องและโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสัตว์เช่น ไข่กรอก แฮมและเบคอน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 และ 5 ความเจริญก้าวหน้าของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปประเภทต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น โดยการนำเข้าเทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ เช่น เทคโนโลยีแปรรูปผลิตภัณฑ์นม ผลิตภัณฑ์จากเนื้อสัตว์ ผลิตภัณฑ์ขนมอบ ผลิตภัณฑ์อาหารหมักดอง และเทคโนโลยีผลิตภัณฑ์น้ำผลไม้

ในปลายแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 และในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 6 ประเทศไทยสามารถส่งสินค้าอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปได้เพิ่มขึ้นเป็นลำดับนำรายได้เข้าประเทศได้มากขึ้น ทำให้การส่งสินค้าเกษตรขั้นปฐมลดลง เนื่องจากสินค้าเกษตรขั้นปฐมถูกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป สำหรับในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 7 บทบาทของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปจะเด่นชัดขึ้นทั้งในด้านการผลิตเพื่อตลาดในประเทศ และการส่งออกโดยเน้นที่คุณภาพ และมาตรฐานของผลิตภัณฑ์อาหาร และคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ถ้าจะกล่าวถึงการพัฒนาและขยายตัวของ อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทย จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยอิงข้อมูลจากสภาอุตสาหกรรมไทยโดยลำดับเป็นยุคได้ 5 ยุคด้วยกันคือ

1. ยุคแรก(ก่อนปี 1960) เป็นการใช้เทคโนโลยีแบบชาวบ้าน เน้นการผลิตในท้องถิ่น เป็นการถนอมอาหารที่จำเป็นและหายากเช่น น้ำตาล อาหารแห้งและอาหารหมักดอง ที่แปรรูปจากผักและผลไม้เป็นส่วนใหญ่

2. ยุคที่สอง(ปี1960-1970) มีการนำเทคโนโลยีจากไต้หวัน หรือจีนมาทำการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารเช่น นมข้นหวาน ผักและผลไม้กระป๋อง และน้ำมันพืช เป็นต้น เพื่อทดแทนการนำเข้าบางส่วน

3. ยุคที่สาม(ปี1970-1980) เพิ่มปริมาณการผลิตเพื่อจำหน่ายทั่วไปในประเทศ ส่วนที่เหลือจึงส่งออก ในระยะแรกยังขาดประสบการณ์ด้านการแปรรูป และการตลาด สินค้ามีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ จึงต้องนำเข้าเทคโนโลยีจากสหรัฐฯ และยุโรป เพื่อปรับปรุงและควบคุมคุณภาพให้ดีขึ้น เพื่อการส่งออกโดยเฉพาะ

4. ยุคที่สี่(ปี1980-1990) อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว เน้นการส่งออกอย่างมีระบบ มีการผลิตตามความต้องการของลูกค้า ควบคุมปริมาณและคุณภาพ เข้มงวดได้มาตรฐานตามประเทศที่ส่งสินค้า ผลิตภัณฑ์อาหารแช่เย็นและแช่เยือกแข็ง นำรายได้เข้าประเทศในปี 1987 ประมาณ 16,584 ล้านบาท โดยมีอัตราเฉลี่ยของการขยายตัวถึงร้อยละ 26 ต่อปี

5.ยุคปัจจุบันจนถึงอนาคต ในยุคที่ห้า(ปี1990 ขึ้นไป) จะเป็นยุคที่อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปของประเทศไทยต้องแข่งขันกับตลาดโลก ต้องพัฒนาและปรับปรุงหรือนำเข้าเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น อาจต้องมีการร่วมลงทุนกับประเทศที่ส่งออกมากขึ้น ต้องคำนึงถึงต้นทุนการผลิต คุณค่าของโภชนาการ ข้อกำหนดของฉลากอาหาร การรับรองคุณภาพโรงงาน มาตรฐานสินค้าและที่สำคัญที่สุดคือ การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมตลอดจนกระบวนการแปรรูปอาหารได้แก่ ภาชนะบรรจุอาหารที่คุ้มครองผลิตภัณฑ์อาหาร ต้องปลอดภัยต่อผู้บริโภค และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม รวมถึงผลกระทบต่อสุขภาพของเสียจากกระบวนการผลิต ต่อสภาวะแวดล้อม บริเวณโรงงานแปรรูปอาหารนั้น ๆ สำหรับความต้องการของตลาดผลิตภัณฑ์อาหารในอนาคตนั้น ต้องเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่สะอาด น่ารับประทาน สะดวกและรวดเร็วในการบริโภค

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าประเทศไทยได้พัฒนาอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปมาโดยลำดับ จนสามารถส่งผลิตภัณฑ์อาหารเป็นสินค้าออกที่สำคัญ มีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่ทิศทางและอนาคตของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปของประเทศไทยจะเจริญเติบโตต่อไปได้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นกับความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชน ตลอดจนนักวิชาการสาขาการเกษตรและวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร ในอันที่จะส่งเสริมการผลิต การแปรรูปและการตลาด อย่างเป็นระบบครบวงจร

2.2 กรณีตัวอย่างอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทย

จากผลการศึกษาการเปิดเสรีการค้าเอเปคของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป พบว่า อุตสาหกรรมการผลิตอาหารทะเลกระป๋องได้รับประโยชน์สูงสุด ส่วนอุตสาหกรรมการผลิตน้ำมันและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากนมได้รับประโยชน์น้อยสุด ดังนั้นในส่วนนี้จึงได้ยกกรณีตัวอย่างอุตสาหกรรมแปรรูปไทย 2 อุตสาหกรรมดังนี้คือ อุตสาหกรรมปลาทูน่ากระป๋อง และอุตสาหกรรมการผลิตนมและผลิตภัณฑ์นม

อุตสาหกรรมปลาทูน่ากระป๋อง

อุตสาหกรรมปลาทูน่ากระป๋องเป็นอุตสาหกรรมการเกษตรที่อาศัยวัตถุดิบจากต่างประเทศเป็นหลัก ซึ่งต้องนำเข้าไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของปริมาณวัตถุดิบที่ต้องใช้ทั้งหมด เนื่องจากปัจจุบันการประมงปลาทูน่าของไทย ยังไม่พัฒนามากพอที่จะมีศักยภาพเป็นฐานวัตถุดิบให้แก่อุตสาหกรรมประเภทนี้ได้ โดยต้องนำเข้าปลาทูน่าพันธุ์ต่าง ๆ จากต่างประเทศ ปลาทูน่าที่นำ

เข้าส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ yellowfin, skipjack, albacore แหล่งนำเข้าที่สำคัญเช่น ไต้หวัน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

อุตสาหกรรมปลาทูน่ากระป๋อง เริ่มผลิตครั้งแรกในประเทศไทยในปี 1972 พัฒนามาจากการลงทุนประกอบกิจการเพื่อบรรจุปลาทูน่าที่นำเข้าแล้วส่งออกมาเป็นผลิตภัณฑ์อาหารกระป๋อง และสามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เนื่องจากความต้องการในตลาดโลกมีสูง ประกอบกับความได้เปรียบในด้านต้นทุนแรงงานที่มีราคาถูกและความสามารถของผู้ประกอบการในเชิงธุรกิจการค้า จากสถิติหน่วยธุรกิจการประมง กรมประมง รายงานว่า ปี 1994 มีจำนวนโรงงานผลิตปลาทูน่ากระป๋องในไทยทั้งสิ้น 50 ราย ส่วนใหญ่เป็นโรงงานที่ผลิตสินค้าอาหารกระป๋องอื่นๆควบคู่ด้วย โดยมีกำลังการผลิตประมาณ 550,000 ตันของวัตถุดิบ

การส่งออกปลาทูน่ากระป๋อง ในช่วงที่ผ่านมามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยตลอดจนถึง ปี1991 สามารถทำมูลค่าส่งออกสูงถึง 16,130.80 ล้านบาท แต่หลังจากนั้นมามูลค่าการส่งออกกลับลดลงโดยสาเหตุสำคัญคือการส่งออกในตลาดหลักได้แก่ สหรัฐอเมริกา นั้นลดลง เนื่องจากความเข้มงวดของสำนักงานอาหารและยา และในช่วงหลังปี 1994 เป็นต้นมาไทยเริ่มประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูงขึ้น โดยเฉพาะในด้านแรงงาน ประกอบกับภาชนะนำเข้าขยับตัวสูงขึ้นในหลายประเทศคู่ค้า ซึ่งมีผู้ผลิตหลายรายปรับตัวโดยการส่งออกปลาทูน่าไปในรูปแบบของเนื้อปลาทูน่าแล่แช่แข็ง ไปยังประเทศผู้นำเข้าและผู้นำเข้านำไปบรรจุกระป๋อง ณ ปลายทางเอง เพราะภาชนะนำเข้าของเนื้อปลาทูน่าแล่แช่แข็งต่ำกว่าปลาทูน่ากระป๋องมาก ตลาดส่งออกหลักของปลาทูน่ากระป๋องของไทยคือ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น สหราชอาณาจักร และออสเตรเลีย โดยมีมูลค่ารวมทั้งสิ้นเฉลี่ย 15,000 ล้านบาทต่อปี หรือ 230,000 ตันต่อปี

ปัญหาและผลกระทบจากมาตรการทางการค้าต่างๆ

1. การขาดแคลนวัตถุดิบ เนื่องจากพื้นที่ในการทำประมงน้อยลงเพราะมีการยกเลิกสัมปทานประมงของประเทศเพื่อนบ้าน และไทยยังไม่มีศักยภาพของกองเรือประมงที่จะออกไปทำประมงปลาทูน่าในน่านน้ำสากลด้วยตนเองได้
2. ต้นทุนวัตถุดิบสูง เนื่องจากมาตรการในด้านการประมงที่จะต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งมีผลให้ค่าใช้จ่ายในการทำประมงสูงขึ้น

3. ต้นทุนการผลิตสูง ต้นทุนค่าแรงงานของไทยเพิ่มทุกปีเพราะต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญสูงโดยเฉพาะในส่วนของ การชุบแล้เนื้อปลา นอกจากนี้ยังมีส่วนของต้นทุนที่จะต้องเพิ่มขึ้น เนื่องจากต้องปรับการผลิตสินค้าให้ได้ตามมาตรฐานหรือข้อกำหนดของประเทศคู่ค้า

4. การกีดกันทางการค้า มีการจำกัดโควตาการนำเข้าปลาทูน่ากระป๋อง และเรียกเก็บอัตราภาษีในอัตราที่สูงได้แก่ สหรัฐอเมริกา จำกัดโควตาการนำเข้าปลาทูน่ากระป๋องไม่เกิน 20% ของปริมาณผลิตภายในประเทศของปีก่อน

5. กฎระเบียบและการตรวจสอบคุณภาพสินค้า โดยเฉพาะการตรวจสอบสารที่ใช้ในกระบวนการทำอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง เช่น สาร EDTA (Ethylene Diamine Tetra Acetate)

แนวโน้มและศักยภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรมปลาทูน่ากระป๋องไทย

ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกปลาทูน่ากระป๋องอันดับนำของโลก โดยมีส่วนแบ่งในตลาดโลก ประมาณร้อยละ 50 โดยตลาดหลักคือ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป ญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามวัตถุดิบในการผลิตกว่าร้อยละ 80 มาจากการนำเข้า ในระยะยาวความสามารถในการแข่งขันของไทยคงจะลดลงเนื่องจากต้นทุนวัตถุดิบเป็นส่วนใหญ่ที่ไทยไม่สามารถควบคุมได้ ผู้ส่งออกอันดับรองลงมาได้แก่ ฟิลิปปินส์ สเปน อินโดนีเซีย ซึ่งส่วนแบ่งตลาดยังน้อยกว่าไทย ประเทศเหล่านี้มีโอกาสการขยายตัวในอุตสาหกรรมปลาทูน่ากระป๋องอีกมาก เนื่องจากเป็นแหล่งปลาทูน่าที่สำคัญและมีศักยภาพในการประมงทูน่าด้วย

อุตสาหกรรมการผลิตนมและผลิตภัณฑ์นม

ภาวะการผลิตน้ำนมดิบ

ในปัจจุบันแหล่งผลิตน้ำนมดิบที่สำคัญในประเทศไทยหรือแหล่งที่เลี้ยงโคนมที่สำคัญมี 13 แห่ง ประกอบด้วย สระบุรี นครราชสีมา ลพบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี เชียงใหม่ ราชบุรี นครปฐม สระแก้ว วังน้ำเย็น อุตรธานี สกลนคร หนองคาย

ในปี 1997 ประเทศไทยสามารถผลิตน้ำนมดิบได้ทั้งหมด 429,120 ตัน จากจำนวนโคเลี้ยงทั้งหมด 248,319 ตัว ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนความต้องการบริโภคในประเทศที่มีปริมาณความต้องการบริโภครวม จำนวน 829,111 ตัน แล้วยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงต้องมีการนำเข้านมจากต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่จะนำเข้าในรูปแบบผงโดยในแต่ละปีมีมูลค่านำเข้า

กว่า 10,000 ล้านบาท ตั้งแต่ปี 1987 เป็นต้นมา รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้มีการเลี้ยงโคนมมากขึ้น รวมถึงได้มีการรณรงค์ให้เด็กและเยาวชนหันมาดื่มนมควบคู่ไปด้วย ทำให้การขยายตัวของการเลี้ยงโคนมและการผลิตนํ้านมดิบเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว จากสถิติของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ในปี 1996 มีสหกรณ์โคนมทั้งหมด 102 สหกรณ์ สมาชิกที่เลี้ยงโคนมจำนวน 20,000 คน ซึ่งโดยเฉลี่ยเกษตรกรมีจำนวนโคนมที่เลี้ยงประมาณ 5-15 ตัวต่อคน

การตลาดนํ้านมดิบ

นํ้านมดิบที่ผลิตได้ในประเทศไทย จะนำไปใช้เพื่อการผลิตนมพร้อมดื่มเกือบทั้งหมด มีเพียงส่วนน้อยที่จะนำไปใช้ในผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น ทำเนยแข็ง ครีม ในการดำเนินการทางการตลาดของอุตสาหกรรมนมนี้ส่วนใหญ่เอกชนจะเป็นผู้ดำเนินการ แต่การผลิตนํ้านมและการกำหนดราคาอยู่ในความควบคุมของรัฐบาล ในปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมสามารถขายนํ้านมดิบได้โดยไม่มีปัญหา เพราะมีการกำหนดราคาพื้นฐาน ณ ศูนย์รับนํ้านมดิบ และ ณ โรงงานแปรรูปเอาไว้ แต่ปัญหาที่สำคัญคือเรื่องคุณภาพนํ้านมและการแปรรูปนม ที่ผ่านมากเกษตรกรต้องเผชิญปัญหาเรื่องการขายนํ้านม และตลาดนํ้านมทั้งนี้เนื่องจากในยุคที่เอกชนได้เริ่มเข้ามาดำเนินกิจการธุรกิจการแปรรูปนมและนำเข้านมผงจากต่างประเทศ ส่งผลให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้รับผลกระทบ เกิดสภาวะที่มีการผลิตนํ้านมได้น้อยแต่ขายไม่หมด จึงได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อจะได้มีอำนาจต่อรองและมีพลังในการแก้ไขปัญหา นั่นคือการรวมกลุ่มกันเป็นนิคมเลี้ยงโคนม หรือสหกรณ์โคนม

ภาวะการผลิตนมพร้อมดื่ม

ในการผลิตนมพร้อมดื่ม วัตถุดิบที่สำคัญคือนํ้านมดิบ ซึ่งปริมาณการผลิตในแต่ละปีไม่เพียงพอกับความต้องการของโรงงาน ดังนั้นโรงงานผู้ผลิตจึงต้องใช้นมคั้นรูป อันได้แก่ หางนมผง ไขมันเนยผสมกับนํ้า เพื่อให้ได้มาตรฐานเช่นเดียวกับนํ้านมดิบมาผลิตแทน ซึ่งผู้ผลิตนมจึงต้องนำเข้าหางนมผงและไขมันเนยจากต่างประเทศเพื่อนำมาผลิตนมคั้นรูปปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบ ซึ่งการใช้นํ้านมดิบ หรือนมผงขาดมันเนยผสมเป็นวัตถุดิบในการผลิต หรือการใช้ทั้งนํ้านมดิบและนมผงขาดมันเนยผสมกับมันเนยในอัตราส่วนที่ต่างกัน ย่อมมีผลต่อต้นทุนที่ต่างกันในระบบการผลิตแต่ละรูปแบบ

การตลาดนมพร้อมดื่ม

ตลาดที่สำคัญของนมพร้อมดื่มของประเทศไทยยังคงเป็นตลาดในประเทศ เนื่องจากเรายังไม่สามารถผลิตนมได้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ ประกอบกับตลาดภายในประเทศเองก็ยังมีโอกาสที่จะเติบโตได้อีกมาก ขณะเดียวกันประเทศไทยได้มีการส่งออกนมและผลิตภัณฑ์นมไปยังตลาดต่างประเทศด้วยแต่ยังมีปริมาณไม่มาก ประเทศที่เป็นตลาดส่งออกที่สำคัญได้แก่ สิงคโปร์ ลาว กัมพูชา พม่าและบังคลาเทศ

ปัจจัยสำคัญในการจำกัดการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมนมในประเทศไทย

1. ปัญหาในการผลิตน้ำนมดิบ โคนมที่นำมาเลี้ยง ประเทศไทยยังไม่มีพันธุ์โคนมที่ได้มาตรฐานและเหมาะสมประกอบกับการผลิตโคเพื่อเป็นโคนมยังมีไม่เพียงพอและโคนมยังคงมีราคาแพง
2. พื้นที่ที่จะทำการเลี้ยงโคนม การเลี้ยงโคนมเพื่อผลิตน้ำนมจำนวนมากไม่อาจกระจายได้ทั่วประเทศ เพราะน้ำนมมีลักษณะเน่าเสียง่าย ดังนั้นแหล่งผลิตน้ำนมดิบจึงต้องอยู่ใกล้ศูนย์รับซื้อน้ำนมดิบเท่ากับเป็นการจำกัดพื้นที่ในการเลี้ยงโคนม
3. การให้ความรู้แก่เกษตรกรยังมีน้อย ประเทศไทยยังขาดแคลนบุคลากรที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร
4. เงินทุนในการดำเนินการ เกษตรกรเมืองไทยยังคงขาดแคลนด้านเงินทุน
5. ขาดการวิจัยและพัฒนาด้านการเลี้ยงโคนมอย่างต่อเนื่อง
6. ขาดแหล่งอาหารโดยทุ่งหญ้าขนาดใหญ่มีน้อย
7. ต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบสูง การที่ยังไม่มีพันธุ์โคนมและวิธีการเลี้ยงที่เหมาะสมประกอบกับอาหารชั้นที่ใช้เลี้ยงโคนมมีราคาแพงและไม่ค่อยได้มาตรฐานทำให้ต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบสูง
8. ราคาบรรจุภัณฑ์ที่ใช้สำหรับบรรจุนมพร้อมดื่มมีราคาสูง ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ

แนวโน้มในอนาคตของอุตสาหกรรมนมของประเทศไทย

ตามเป้าหมายขององค์การการค้าโลก(WTO) ในปี 2004 เมื่อข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศประสบความสำเร็จ การช่วยเหลือทางการเกษตรของประเทศต่างๆถูกลดลง การค้าของโลกจะเป็นไปอย่างอิสระ และเป็นการค้าที่มีการแข่งขันกันอย่างสูง เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตผู้ส่งออกและผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้น

หากโครงการต่างๆที่รัฐบาลได้จัดทำเพื่อสนับสนุนให้มีการผลิตวัตถุดิบเพิ่มมากขึ้นเป็นผลสำเร็จ ประเทศไทยอาจจะอยู่ในสถานะที่สามารถผลิตนมได้เพียงพอต่อความต้องการของประเทศ และสามารถแข่งขันกับผลิตภัณฑ์นมที่ยังคงต้องนำเข้าตามข้อตกลงของ WTO ตลอดจนราคาผลิตภัณฑ์นมของไทยอาจมีราคาต่ำกว่าผลิตภัณฑ์นมของประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งหากเมื่อประเทศเหล่านี้ไม่มีการช่วยเหลือจากรัฐบาลแล้ว ราคาตามความเป็นจริงของผลิตภัณฑ์นมอาจต้องสูงขึ้นอีก นอกจากนี้ถ้าหากมีการศึกษาวิจัยในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆและปรับปรุงคุณภาพผลิตภัณฑ์นมให้มีคุณภาพดีขึ้น ประเทศไทยจะประสบความสำเร็จในด้านอุตสาหกรรมนมและเปลี่ยนฐานะจากผู้นำเข้าเป็นผู้ส่งออกได้ ซึ่งอาจส่งขายประเทศเพื่อนบ้านก่อนในระยะแรกและสามารถขยายตลาดออกไปได้ในอนาคตอันใกล้

2.3 อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทยด้านการผลิต

จำนวนโรงงาน

โรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปของไทยในปี 1995 มีมากกว่า 50,000 โรงงาน ซึ่งตั้งอยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบกระจายทั่วไปในทุกภาคของประเทศ โดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโรงงานมากที่สุดประมาณร้อยละ 65 ของจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปทั้งหมด ตามตารางที่ 2.1 ขนาดของโรงงานในอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปนั้นจะมีความหลากหลายมากตั้งแต่ขนาดที่มียอดขายในหน่วยหมื่นบาทจนกระทั่งขนาดที่มียอดขายเป็นพันล้านบาท ทั้งนี้เพราะลักษณะสินค้าอาหารนั้นมีความหลากหลาย

ตารางที่ 2.1 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปแยกตามภาค

ภาค	จำนวนโรงงาน	สัดส่วน(ร้อยละ)
ภาคกลาง	5,308	9.8
ภาคเหนือ	8,985	16.5
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	35,604	65.4
ภาคใต้	3,813	7.0
กรุงเทพมหานคร	718	1.3
รวม	54,428	100

ที่มา: กรมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม

อัตราการผลิต

ปริมาณการผลิตของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทยเพิ่มขึ้นมาโดยตลอดเพราะประเทศไทยมีปัจจัยที่เพิ่มศักยภาพในการผลิตเช่น การมีแรงงานที่มีคุณภาพจำนวนมาก ความพร้อมทางด้านวัตถุดิบ จากตาราง 2.2 ในปี 1990 ประเทศไทยมีผลผลิตด้านอาหาร 30,794 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 68,465 ล้านบาทในปี 1995 โดยอุตสาหกรรมที่มีอัตราการผลิตสูงมากคือ อุตสาหกรรมนม อุตสาหกรรมการผลิตขนมปังกรอบและการผลิตขนม การผลิตสินค้าประเภทเครื่องปรุงและเครื่องแกง

ตารางที่ 2.2 ปริมาณผลผลิตอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป

(หน่วย: ล้านบาท)

ปี	ปริมาณผลผลิต
1990	50,794
1991	56,667
1992	61,099
1993	59,749
1994	64,078
1995	68,465
อัตราการขยายเฉลี่ย(ร้อยละ)	6.05

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วัตถุดิบ

วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตในอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปส่วนใหญ่ เป็นผลผลิตทางเกษตร ซึ่งสามารถผลิตได้ภายในประเทศได้เกือบทั้งหมดเช่น

สับปะรด ประมาณร้อยละ 80 ถูกใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิต สับปะรดกระป๋องและผลิตภัณฑ์สับปะรดอื่นๆ ส่วนอีกร้อยละ 20 ใช้บริโภคในรูปสับปะรดสด

ลำไย ประมาณร้อยละ 30 แปรรูปเป็นลำไยแห้งบรรจุกระป๋องและผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่เหลืออีกร้อยละ 70 ใช้บริโภคในรูปผลสด

ข้าวโพดฝักอ่อน หน่อไม้ มะเขือเทศ และเห็ด ส่วนใหญ่ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับทำผักกระป๋อง ซึ่งผู้ผลิตรายใหญ่มักทำการปลูกผักที่ใช้ทำเป็นวัตถุดิบเองเพื่อเป็นการป้องกันและแก้ปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบ

กุ้ง เป็นวัตถุดิบในการผลิตกุ้งแช่แข็ง แหล่งเพาะเลี้ยงกุ้งส่วนใหญ่อยู่แถบชายฝั่งทะเลในภาคใต้

ไก่ ส่วนใหญ่ใช้ผลิตเนื้อไก่แช่เย็นแช่แข็ง

อย่างไรก็ตาม วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตในอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปบางอย่างจำเป็นต้องนำเข้าจากต่างประเทศเช่น

ปลาทูนา นำเข้าจากต่างประเทศไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 โดยนำเข้าจากไต้หวัน ญี่ปุ่น รัสเซีย เป็นต้น

หอยลาย นำเข้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีน และอินโดนีเซีย

ปาล์มน้ำมัน ต้องนำเข้าพันธุ์ปาล์มน้ำมันจากมาเลเซียซึ่งมีราคาสูง อีกทั้งเมล็ดพันธุ์สามารถปลูกได้เพียงครั้งเดียว

พริก เป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตซอสพริก มีการนำเข้าพริกชี้ฟ้าเป็นปริมาณที่ค่อนข้างสูงจากประเทศจีน พม่า อินเดีย

ถั่วเหลือง เป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตซีอิ๊ว เต้าเจี้ยวและซอสปรุงรส อาหารและอาหารสัตว์ มีปัญหาเรื่องปริมาณไม่เพียงพอ ต้องนำเข้าจากสหรัฐอเมริกาประมาณร้อยละ 70-80 นำเข้าจากบราซิลประมาณร้อยละ 10-30 และอาจมีนำเข้าจากอาร์เจนตินาบ้าง

เทคโนโลยีการผลิต

อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารนับว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีการพัฒนาเทคโนโลยี กระบวนการผลิตที่อาศัยเครื่องจักร อุปกรณ์ และเครื่องมือในการควบคุม ทดแทนแรงงานมาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่การใช้เครื่องจักรและระบบการควบคุมทางกล (mechanical control) จนมาเป็นการควบคุมโดยอุปกรณ์ชุดคำสั่ง (programmable logic control) การควบคุมคำสั่งโดยเทปคำสั่ง (numerical control) และการควบคุมโดยคอมพิวเตอร์ (computer control)

กรรมวิธีในการผลิตอาหารโดยทั่วไปสามารถพิจารณาแบบภาพกว้างได้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์
2. กระบวนการผลิต
3. กระบวนการควบคุมคุณภาพ
4. การบรรจุหีบห่อ

ผู้ประกอบการได้เริ่มนำเอาระบบการควบคุมที่มีความเป็นอัตโนมัติมาใช้ในขั้นตอนการผลิตมากขึ้น ปัจจุบันการใช้เซ็นเซอร์ (Sensor) และ PLC (Programmable logic control)

ในการควบคุมขั้นตอนการทำงาน ได้รับความนิยมในกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการเหล่านั้น มีเงินทุนเพียงพอที่จะซื้อเครื่องจักรระบบดังกล่าวมาใช้ ในขั้นตอนการผลิตได้ แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดนำระบบอัตโนมัติเข้ามาใช้ทั้งระบบ โดยอาจมีสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ คือ กระบวนการผลิตที่แตกต่างกัน ขนาดของตลาดที่เล็กกว่า และราคาของเครื่องจักรที่ยังมีราคาแพง

2.4 อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทยด้านการจ้างงาน

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปเป็นอุตสาหกรรมที่มีการใช้แรงงานสูง จึงนับเป็นแหล่งจ้างงานสำคัญในภูมิภาค และมีบทบาทอย่างสูงต่อการยกระดับรายได้และการมีงานทำในชนบท โดยในปี 1998 มีการจ้างงานเป็นจำนวนถึง 613,101 คน ซึ่งจำนวนในการจ้างงานของอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปได้เพิ่มขึ้นมาโดยตลอดตั้งแต่ ปี 1995 มีการจ้างงาน 557,468 คน ปี 1996 มีการจ้างงาน 579,217 คน และเพิ่มเป็น 613,101 ในปี 1998 ดังตารางที่ 2.4

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปที่มีการจ้างงานสูงที่สุดคือ อุตสาหกรรมอาหารทะเลแปรรูปมีสัดส่วนร้อยละ 35.1 ของการจ้างงานในอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปทั้งหมด รองลงมาคือ การผลิตผลิตภัณฑ์จากธัญพืช ผักผลไม้กระป๋องและแปรรูป และผลิตภัณฑ์แปรรูปเนื้อสัตว์ ซึ่งมีสัดส่วนการจ้างงานร้อยละ 16.8 11.8 และ 10.3 ของการจ้างงานในอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปทั้งหมด ตามลำดับ ดังตาราง 2.3

ตารางที่ 2.3 สัดส่วนการจ้างงานในอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปประเภทต่างๆ

ประเภทของอุตสาหกรรม	สัดส่วน(ร้อยละ)
อาหารทะเลแปรรูป	35.1
ผลิตภัณฑ์จากธัญพืช	16.8
ผักและผลไม้กระป๋องแปรรูป	11.8
ผลิตภัณฑ์แปรรูปเนื้อสัตว์	10.3
น้ำตาล	6.8
อาหารอื่นๆ	19.2
รวม	100

ที่มา: กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

ตารางที่ 2.4 จำนวนการจ้างงาน จำแนกตามอุตสาหกรรม ปี1990-1998

(หน่วย : คน)

สาขา	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
เกษตรกรรม	19,719,284	18,749,387	19,692,705	18,202,932	17,952,121	16,895,907	16,094,650	15,742,482	16,760,188
เหมืองแร่	54,081	54,572	62,338	57,351	50,411	45,829	47,117	41,367	44,356
อุตสาหกรรมการผลิต	3,102,788	3,437,616	3,918,883	3,918,883	3,801,897	4,336,773	4,269,538	4,216,725	4,517,626
-อาหารแปรรูป	592,759	502,316	597,733	658,379	646,526	557,468	579,217	566,886	613,101
-อื่น ๆ	2,510,029	2,935,300	2,967,923	3,260,504	3,155,371	3,779,305	3,690,321	3,649,839	3,904,525
ไฟฟ้าและประปา	88,067	98,396	101,172	122,775	159,795	151,428	118,366	121,740	126,152
ก่อสร้าง	1,026,458	1,178,493	1,318,770	1,475,004	1,698,057	1,846,030	2,171,980	2,195,276	2,236,038
การค้า	2,765,582	3,231,330	3,150,484	3,392,809	3,297,350	3,810,013	4,049,295	4,399,135	4,497,448
คมนาคมและขนส่ง	728,622	829,777	770,502	870,621	847,116	979,624	950,902	1,180,063	1,222,174
การบริการและการ ธนาคาร	1,702,722	1,813,427	1,829,813	2,127,601	2,154,480	2,287,472	2,367,111	2,675,191	2,768,743
บริการชุมชน	1,634,458	1,678,033	1,810,192	1,909,063	2,060,132	2,169,226	2,075,341	2,080,972	2,131,375
รวม	30,822,062	31,071,031	32,301,632	32,077,039	32,021,359	32,522,302	32,144,300	32,652,950	34,304,099

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

2.5 การค้าอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทยกับเอเปค

ประเทศไทยมีการค้าอาหารแปรรูปกับกลุ่มประเทศเอเปคถึงกว่าร้อยละ 60 ในปี 1998 ประเทศที่เป็นคู่ค้าที่สำคัญของไทยได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และสิงคโปร์

การส่งออก

การส่งออกสินค้าอาหารแปรรูปของไทยไปเอเปคที่ผ่านมามีมูลค่าการขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกปีจากตาราง 2.5 ซึ่งแสดงมูลค่าการส่งออกสินค้าอาหารแปรรูปจะเห็นว่ามีมูลค่าเพิ่มขึ้นโดยตลอด ตั้งแต่ปี 1994 มีมูลค่าการส่งออก 173,502 ล้านบาทเพิ่มเป็น 281,050 ล้านบาท ในปี 1998 เมื่อเราพิจารณาอัตราการขยายตัวของมูลค่าการส่งออกสินค้าอาหารแปรรูปจะพบว่า ในช่วง 1996 การขยายตัวได้ลดลงจาก ร้อยละ 14.85 เหลือเพียง ร้อยละ 0.42 เนื่องจากมีปัญหาในสินค้าหลักหลายตัวเช่น ปริมาณการส่งออกสับปะรดกระป๋องลดลงอย่างมากตั้งแต่ปี 1994 เนื่องจากมาตรการเก็บภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด (Anti dumping) ของสหรัฐอเมริกา ต่อมาในปี 1997 การขยายตัวของมูลค่าการส่งออกได้เพิ่มขึ้นอย่างมากคือ ร้อยละ 0.42 เพิ่มเป็น ร้อยละ 19.34 จากนั้นลดลงเล็กน้อยเหลือ ร้อยละ 17.69 ในปี 1998

ตารางที่ 2.5 มูลค่าการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทยไปเอเปค

ปี	สินค้าอาหาร(ล้านบาท)	อัตราการขยายตัว(ร้อยละ)
1994	173,502	-
1995	199,273	14.85
1996	200,102	0.42
1997	238,808	19.34
1998	281,050	17.69

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

ตลาดส่งออก

การส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปของไทยไปเอเปค ฟังพาทลาดญี่ปุ่นเป็นหลัก รองลงไปได้แก่ สหรัฐอเมริกา และอาเซียน

ตลาดญี่ปุ่น เป็นตลาดที่มีศักยภาพสูง ประชากรส่วนใหญ่มีอำนาจซื้อสูง และมีการบริโภคอาหารทะเลมากที่สุดในโลก โดยเฉพาะอาหารทะเลแช่แข็ง ซึ่งมีแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นตลาดส่งออกสินค้าอาหารแปรรูปของไทยที่ใหญ่ที่สุด การนำเข้าของญี่ปุ่นมีการตรวจสอบอย่างเข้มงวดมาก ซึ่งเท่ากับเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ผลิตส่งออกของไทย พัฒนาคุณภาพสินค้าให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น สินค้าอาหารที่สำคัญที่ส่งออกไปยังตลาดแห่งนี้มากที่สุดได้แก่ อาหารทะเลแช่แข็งและเนื้อสัตว์ปีกแช่แข็ง เช่น กุ้งสดแช่แข็ง ปลาหมึกสดแช่แข็ง เนื้อปลาสดแช่แข็ง ไก่สดแช่แข็ง ผลิตภัณฑ์จากเนื้อไก่ นอกจากนี้ยังมีสับปะรดแช่แข็ง มังคุดแช่แข็ง พืชผักแช่แข็งและพืชดอกต่าง ๆ

ตลาดสหรัฐอเมริกา เป็นตลาดที่มีการบริโภคอาหารแปรรูปมากสุดในโลก แต่สำหรับอาหารทะเลบริโภคมากเป็นอันดับสองรองจากญี่ปุ่น และเป็นตลาดหลักในการส่งออกสินค้าอาหารแปรรูปของไทยอีกแห่งหนึ่งที่มีมูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นเกือบทุกปี สำหรับสินค้าอาหารแปรรูปที่ไทยส่งออกไปตลาดแห่งนี้ และครองตลาดได้มากที่สุดในโลกได้แก่ ปลาทูน่ากระป๋อง กุ้งกระป๋อง และน้ำสับปะรด ส่วนสินค้าอาหารแปรรูปอื่น ๆ ที่ส่งออกได้มูลค่าสูงได้แก่ ปลาซาร์ดีนกระป๋อง ปูกระป๋อง หอยลายกระป๋อง ข้าวโพดอ่อนกระป๋อง หน่อไม้กระป๋อง ผลไม้อบแห้งและพืชผักสดแช่แข็ง

ตลาดแคนาดา เป็นตลาดที่ไม่ใหญ่นักเมื่อเทียบกับตลาดสหรัฐอเมริกา หรือญี่ปุ่น แต่เป็นตลาดที่ไทยส่งออกสินค้าอาหารแปรรูปได้มูลค่าปีละหลายพันล้านบาท และคาดว่าจะขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอีก โดยเฉพาะสินค้าอาหารทะเล ได้แก่ กุ้งสดแช่แข็ง และกุ้งต้มสุกแช่แข็ง ซึ่งกำลังเป็นที่ต้องการและนิยมบริโภคมากสำหรับผู้บริโภคในตลาดนี้ สำหรับสินค้าอาหารแปรรูปที่ไทยส่งออกได้มูลค่าสูง และสามารถครองตลาดแคนาดาได้เป็นอันดับหนึ่งได้แก่ กุ้งสดแช่แข็ง กุ้งต้มสุกแช่แข็ง ปลาทูน่ากระป๋อง และสับปะรดกระป๋อง

ตลาดออสเตรเลีย เป็นตลาดส่งออกสินค้าอาหารแปรรูปของไทยที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งที่มีมูลค่าส่งออกเพิ่มสูงขึ้น เป็นตลาดที่มีแนวโน้มที่ดี ได้เปิดโอกาสให้ประเทศผู้ส่งออกสินค้าอาหารแปรรูปไทยเข้าไปขยายตลาดหรือเปิดตลาดได้สะดวกยิ่งขึ้น และที่สำคัญคือผู้บริโภคในตลาดแห่งนี้ยังคงให้ความไว้วางใจ และนิยมบริโภคสินค้าอาหารแปรรูปที่ผลิตในประเทศไทย โดยเฉพาะอาหารทะเลกระป๋อง ทั้งสำหรับผู้บริโภคและสำหรับสัตว์เลี้ยงซึ่งประเทศไทยครองตลาดได้มากเป็นอันดับหนึ่ง

ตลาดเอเชียอื่น ๆ ที่สำคัญได้แก่ ฮองกง สิงคโปร์ จีน มาเลเซียและเกาหลีใต้ เป็นตลาดที่สำคัญในแถบเอเชียสำหรับการส่งออกสินค้าอาหารแปรรูปของไทยเกือบทุกประเภท โดยรวมแล้วตลาดเอเชียเป็นตลาดที่ยังมีโอกาสขยายการส่งออกได้อีกมาก เนื่องจากมีทำเลที่ตั้งใกล้กัน การคมนาคมขนส่งมีความสะดวก และได้เปรียบกว่าประเทศคู่แข่งอื่น ๆ เพราะผู้บริโภคเป็นชาวเอเชียมีรสนิยม และรสชาติในการบริโภคใกล้เคียงกับสินค้าอาหารแปรรูปของไทย

การแข่งขัน

การส่งออกสินค้าอาหารแปรรูปของไทยต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขันอย่างรุนแรง ทั้งด้านคุณภาพและราคาสินค้ากับประเทศคู่แข่งอื่น ๆ ที่สำคัญ ได้แก่

ฟิลิปปินส์ คู่แข่งในการส่งออกปลาทูน่ากระป๋อง ปลาหมึกสดแช่แข็ง สับปะรดกระป๋อง น้ำสับปะรด สับปะรดแช่แข็ง ผลไม้อบแห้ง ผักสดแช่แข็ง ซึ่งมีความได้เปรียบกว่าไทย ทั้งด้านวัตถุดิบและค่าแรงงานที่ถูกกว่า สามารถส่งออกได้ในราคาใกล้เคียงกับของไทย หรืออาจถูกกว่าไทย

อินโดนีเซีย คู่แข่งในการส่งออกสับปะรดกระป๋อง น้ำสับปะรด ผักผลไม้สดแช่แข็ง และอาหารทะเลกระป๋อง โดยเฉพาะกุ้งกระป๋อง และปูกระป๋อง แต่สินค้ายังมีคุณภาพต่ำและมีสิ่งเจือปนตกค้างอยู่ในอาหารทะเลกระป๋องเป็นจำนวนมาก และเคยเป็นคู่แข่งสำคัญของไทยในการส่งออกปลาทูน่ากระป๋อง และที่สำคัญเวลานี้ ได้มีนักลงทุนจากไต้หวันและสาธารณรัฐเกาหลีเข้าไปร่วมลงทุนเลี้ยงกุ้งเพื่อส่งออกจำนวนมากจนกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญ ในการส่งออกกุ้งสดแช่แข็งในตลาดสหรัฐอเมริกาอีกประเทศหนึ่ง

สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นคู่แข่งสำคัญของไทยในการส่งออกสับปะรดกระป๋อง น้ำสับปะรด หน่อไม้กระป๋อง เส้นหมี่ก๋วยเตี๋ยว พืชผักดองต่าง ๆ อาหารทะเลแช่แข็ง เช่น ปลาหมึกสดแช่แข็ง อาหารทะเลกระป๋องเช่น ปูกระป๋อง มีโรงงานผลิตอยู่ทางตอนใต้ของประเทศหลายโรงงานสามารถผลิตสินค้าได้คุณภาพดี ราคาใกล้เคียงกับของไทย และส่วนหนึ่งเป็นการร่วมลงทุนจากไทย นอกจากนี้ยังเป็นคู่แข่งสำคัญในการส่งออกไก่สดแช่แข็ง และผักสดแช่แข็งในตลาดญี่ปุ่น กุ้งสดแช่แข็ง ในตลาดอเมริกา ซึ่งมีราคาถูกกว่าแต่คุณภาพยังด้อยกว่าของไทย

มาเลเซีย เป็นคู่แข่งในการส่งออกปลาทูน่ากระป๋อง ผักผลไม้แช่แข็ง ผลไม้กระป๋องและแปรรูป ในตลาดเอเชีย

สหรัฐอเมริกา เป็นคู่แข่งในการส่งออกไก่สดแช่แข็งในตลาดญี่ปุ่น

เวียดนาม ประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรสัตว์น้ำทะเล และค่าแรงต่ำ เป็นคู่แข่งสำคัญในการส่งออกอาหารแปรรูปของไทยอีกประเทศหนึ่ง และขณะนี้ได้มีชาวญี่ปุ่นเข้าไปร่วมลงทุนผลิตอาหารทะเลกระป๋อง เพื่อส่งออกไปยังตลาดญี่ปุ่น

อย่างไรก็ตาม การส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปของไทยโดยรวมแล้ว มีแนวโน้มการส่งออกเพิ่มมากขึ้นในอนาคต แม้ว่าจะมีอุปสรรคด้านมาตรการกีดกันการค้าจากประเทศผู้นำเข้ารายสำคัญ และสูญเสียความได้เปรียบด้านค่าแรง ให้กับประเทศคู่แข่งที่เกิดใหม่อีกหลายประเทศก็ตาม แต่ผู้ประกอบการส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปของไทย ก็ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่เอื้ออำนวยอยู่มากเช่น การนำเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยมาใช้ การได้รับการสนับสนุนและการส่งเสริมการส่งออกในด้านต่างๆ จากภาครัฐบาล ระบบการประกอบธุรกิจที่มีประสิทธิภาพ และความพยายามของผู้ประกอบการ ในการที่จะพัฒนาคุณภาพของสินค้า และหีบห่อ ให้ตรงกับความต้องการของตลาดส่งออก ในแต่ละตลาดอย่างต่อเนื่องตลอดมา

การนำเข้า

จากตาราง 2.6 ซึ่งแสดงมูลค่าการนำเข้าสินค้าอาหารแปรรูป จะพบว่าตั้งแต่ปี 1994 ถึง 1998 มูลค่าการนำเข้าสินค้าอาหารแปรรูปได้เพิ่มขึ้นตลอด คือ ในปี 1994 มีมูลค่าในการนำเข้า 24830 ล้านบาทเพิ่มเป็น 40560 ล้านบาท ในปี 1998 พิจารณาอัตราการขยายตัวของมูลค่าการนำเข้าของสินค้าอาหารแปรรูปจะพบว่า ในช่วงปี 1995 ถึง 1997 ได้มีอัตราการขยายตัวที่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับคือ ในปี 1995 มีอัตราการขยายตัวคิดเป็นร้อยละ 14.20 ต่อมาในปี 1996เพิ่มเป็นร้อยละ 24.15 จากนั้นในปี 1997 และ 1998 อัตราการขยายตัวได้ลดลงเหลือร้อยละ 15.21 และ 12.44 ซึ่งเป็นผลกระทบจากการที่ค่าเงินบาทอ่อนตัวลง

ตารางที่ 2.6 มูลค่าการนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมอาหารแปรรูปแปรรูปไทยจากเอเปค

ปี	สินค้าอาหาร(ล้านบาท)	อัตราการขยายตัว(ร้อยละ)
1994	24,830	-
1995	28,355	14.20
1996	35,203	24.15
1997	40,560	15.21
1998	45,605	12.44

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

ตลาดนำเข้า

ประเทศไทยนำเข้าไวน์จากประเทศออสเตรเลีย และนำเข้าเบียร์โดยส่วนใหญ่จากประเทศเม็กซิโก ส่วนวิสกี้นำเข้าจากประเทศญี่ปุ่น สินค้าประเภทน้ำผลไม้ต่างๆเช่น น้ำองุ่น น้ำแอปเปิ้ล ส่วนใหญ่นำเข้าจากประเทศสหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย สินค้าผักสดแช่เย็นแช่แข็ง นำเข้าจาก สหรัฐอเมริกา สินค้าผักกระป๋องและแปรรูปส่วนใหญ่ ประเทศไทยนำเข้าผักกระป๋องที่ผลิตได้ไม่เพียงพอกับความต้องการ ได้แก่ มะเขือเทศกระป๋อง เห็ดชนิดมีขรุม และมันฝรั่ง โดยนำเข้าจากจีนมากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงไปคือ สหรัฐอเมริกาและเวียดนาม การนำเข้าอาหารสัตว์เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นอาหารสุนัขกระป๋อง โดยนำเข้าจากออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา

2.6 มาตรการการกีดกันการค้าด้านอาหารแปรรูป

เอเปคมีการใช้มาตรการการกีดกันการนำเข้าทั้งที่เป็นมาตรการทางภาษีศุลกากร (Tariff Barriers) และมาตรการที่ไม่อยู่ในรูปภาษีศุลกากร (Non Tariff Barriers) ในหลายรูปแบบ เช่น

การเก็บภาษีนำเข้าสูง เช่น ญี่ปุ่นเก็บภาษีนำเข้าไก่แช่แข็งไม่เป็นธรรมต่อฝ่ายไทย เมื่อเทียบกับสหรัฐอเมริกา ได้วันเก็บภาษีนำเข้าแป้งมันสำปะหลังในอัตราสูง

ประเทศผู้นำเข้าจำกัดการนำเข้า ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ได้วัน จำกัดการนำเข้าแป้งมันสำปะหลัง แป้งข้าว เส้นหมี่

การนำปัญหาสิ่งแวดล้อมเข้ามาโยงกับการค้า สหรัฐอเมริกาคำหนดให้สินค้าปลาทูน่ากระป๋องต้องระบุแหล่งที่มาของวัตถุดิบเพื่อแสดงว่าปลาทูน่าที่นำเข้าไม่ได้มาจากแหล่งที่ใช้ฉนวนลอยในการจับอันจะเป็นอันตรายต่อปลาโลมา

มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช เกิดจากความต้องการที่จะวางกฎเกณฑ์ในการใช้บทบัญญัติแกตต์ 1994 ข้อ 20 ปี ให้ประเทศสมาชิกกำหนดหรือใช้บังคับมาตรการเท่าที่จำเป็นในการปกป้องชีวิตหรือสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ พืช โดยให้ความสำคัญต่อหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ มาตรฐานอาหารระหว่างประเทศ ข้อแนะนำ และข้อเสนอแนะต่างๆด้านความปลอดภัยของอาหาร เนื้อสัตว์ ที่กำหนดโดย 3 องค์กร ได้แก่ โครงการมาตรฐานอาหาร FAO/WHO

(Codex Alimentarius Commission) องค์การระหว่างประเทศภายใต้กรอบของอนุสัญญาอารักขาพืช (IPPC), องค์การโรคระบาดสัตว์แห่งโลก (OIE) ซึ่งเป็นผู้กำหนด ข้อกำหนดเรื่องสารเจือปนในอาหาร สารตกค้างจากวัตถุอันตรายทางการเกษตร สารตกค้างจากยาสัตว์ สิ่งปนเปื้อน วิธีการวิเคราะห์และชักตัวอย่าง และข้อปฏิบัติและแนวทางเกี่ยวกับข้อปฏิบัติด้านสุขลักษณะ โรคระบาดของพืชและสัตว์ ให้อยู่บนพื้นฐานของการประเมินความเสี่ยงที่พัฒนาโดยองค์การระหว่างประเทศเหล่านั้น เช่น

อุตสาหกรรมประมง สหรัฐอเมริกาเข้มงวดการตรวจสอบอาหารทะเลระบองและแปรรูป โดยการใช้ประสาทสัมผัส Organoleptic ส่วนสหภาพยุโรปเข้มงวดการตรวจสอบสินค้าในเรื่องใบรับรองด้านคุณภาพ และสารตกค้าง เช่น EDTA (Ethylene Diamine Tetra Acetate) นอกจากนี้ หลายประเทศยังตรวจสอบกุ้งแช่เย็นแช่แข็งด้วยประสาทสัมผัส (ดมกลิ่น) เช่น แคนาดา สหรัฐอเมริกา ส่วนญี่ปุ่นกำหนดเรื่องสารปฏิชีวนะตกค้างในอัตรา 0 แต่โดยที่ปัจจุบันยังไม่มีกำหนดอัตราที่ยอมรับเป็นสากลญี่ปุ่นจึงยังคงความเข้มงวดอยู่

อุตสาหกรรมปศุสัตว์ มีการใช้กฎระเบียบทางสุขอนามัย และการตรวจสอบคุณภาพสินค้าไก่แช่แข็งเข้มงวดมากจนเป็นการกีดกันการค้าเช่น มาเลเซียและแคนาดา ส่วนตลาดสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียห้ามนำเข้า

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปแปรรูปอื่น ๆ สหรัฐอเมริกาคำหนดมาตรฐานสุขอนามัยสูงสำหรับผลิตภัณฑ์บางรายการ เช่น เส้นหมี่ ตลาดมาเลเซียและอินโดนีเซียสร้างเงื่อนไขกีดกันทำให้ไม่สะดวกในการขออนุญาตนำเข้าโดยเฉพาะเส้นหมี่ แป้งขาว ส่วนไต้หวันไม่อนุญาตนำเข้าผลิตภัณฑ์ข้าวบางรายการ เช่น เส้นหมี่

มาตรการว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้า มาตรการนี้ครอบคลุมข้อกำหนดที่ระบุลักษณะผลิตภัณฑ์ กระบวนการวิธีการผลิต การใช้ถ้อยคำสัญลักษณ์ การบรรจุหีบห่อ การทำเครื่องหมายฉลากสินค้า (ไม่จำกัดเฉพาะอาหาร) วัตถุประสงค์ของมาตรการนี้เพื่อรับประกันว่าจะไม่มีประเทศใดถูกกีดกันจากการใช้มาตรการทางเทคนิคต่างๆที่จำเป็น เพื่อประกันถึงคุณภาพของการส่งออก หรือเพื่อปกป้องชีวิตและสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ พืชพันธุ์ สิ่งแวดล้อม ในระดับที่เหมาะสม เพื่อป้องกันการหลอกลวง ทั้งนี้ การปฏิบัติต้องมีความชอบธรรมโดยอาจพิจารณาจากความคล้ายคลึงของถิ่นกำเนิด ปัจจัยพื้นฐานของภูมิภาค ภูมิศาสตร์ หรือปัญหาพื้นฐานทางเทคโนโลยี

การค้าในโลกปัจจุบัน การกีดกันและปกป้องทางการค้าโดยใช้มาตรการทางภาษี (Tariff Barriers) จะทำได้ยาก เนื่องจากขัดกับข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (WTO) ประเทศต่างๆ จึงหันมาใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีอากร (Non Tariff Barriers) มากขึ้นซึ่งสิ่งเหล่านี้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งออกอาหารของไทยไปยังประเทศคู่ค้า

ประเทศไทย จึงมีความจำเป็นต้องปรับกฎระเบียบ และข้อกำหนดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการสุขอนามัยและมาตรการว่าด้วยอุปสรรคทางเทคนิคต่อการค้าให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานขององค์การระหว่างประเทศ เช่น Codex, ISO เพื่อให้แสดงถึงความเท่าเทียมกัน หรือมีระดับที่ใกล้เคียงกัน

2.7 นโยบายของรัฐเกี่ยวกับ อุตสาหกรรมอาหารแปรรูป

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปของไทย มีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานและรายได้ในประเทศให้มากขึ้นและอุตสาหกรรมนี้ได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว ในยุคโลกาภิวัตน์ที่โลกไร้พรมแดนการแข่งขันทวีความรุนแรงมากขึ้นในทุกกิจการทั่วโลก มาตรการที่จะเป็นอุปสรรคทางการค้าหลายชนิดได้ถูกนำมาใช้กับสินค้าอาหารแปรรูปจากประเทศไทยอย่างเคร่งครัด แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการส่งออกผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปของไทยก็ยังมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยอยู่มาก ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญคือ การได้รับความสนับสนุนและส่งเสริมการส่งออกในด้านต่างๆ จากภาครัฐบาล โดยรัฐบาลได้มีนโยบายต่างๆ ที่สนับสนุนการส่งออกดังนี้

นโยบายส่งเสริมการลงทุน

อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปเป็นอุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน โดยได้รับสิทธิประโยชน์ในด้านภาษีอากร ได้แก่ การลดหย่อนอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักร การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล และการยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับวัตถุดิบ หรือวัสดุจำเป็นสำหรับส่วนที่ผลิตเพื่อการส่งออก และได้กำหนดเงื่อนไขข้อบังคับให้ส่งออกผลิตภัณฑ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของมูลค่ายอดขายทั้งสิ้น (ร้อยละ 100 สำหรับอาหารกระป๋อง) เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้กับผู้ผลิตภายในประเทศ ปรับปรุงโครงสร้างภาษีอากรเพื่อขจัดปัญหาอุปสรรค และเพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบธุรกิจและการลงทุนเช่น การนำระบบภาษีมูลค่าเพิ่มมาใช้ มาตรการเหล่านี้เป็นการส่งเสริมการลงทุนโดยทั่วไป ซึ่งต่อมารัฐบาลได้ลดบทบาทการให้การส่งเสริม โดยให้สิทธิประโยชน์มาเป็นการสนับสนุน และอำนวยความสะดวกแก่นักลงทุนมากขึ้น เช่น การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกพื้นฐาน การรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การเร่งรัดการลงทุนจากต่างประเทศ การส่งเสริม การย้ายโรงงานจากส่วนกลางไปสู่ภูมิภาค และการพัฒนาขีดความสามารถด้านเทคโนโลยี เป็นต้น

เพื่อกระจายการลงทุนไปสู่ภูมิภาคให้มากขึ้น รัฐบาลมีนโยบายให้ผู้ประกอบการ อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปแปรรูปที่จะไปลงทุนในเขตส่งเสริมการลงทุนที่ 3 ได้รับสิทธิประโยชน์ มากขึ้นจากเขตส่งเสริมการลงทุนอื่น ๆ กล่าวคือ ได้รับการยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร ได้รับการ ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 8 ปี ยกเว้นอากรขาเข้าวัตถุดิบหรือวัสดุจำเป็น สำหรับส่วนที่ผลิตเพื่อ การส่งออก 5 ปี ได้รับการลดหย่อนอากรขาเข้าร้อยละ 75 ของอัตราปกติ สำหรับวัตถุดิบที่นำมา ผลิตเพื่อนำมาจำหน่ายภายในประเทศเป็นเวลา 5 ปี รวมทั้งได้รับสิทธิประโยชน์พิเศษในเรื่องการ ลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาการยกเว้นภาษีแล้ว รวมทั้งอนุญาตให้หัก ค่าขนส่ง ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปาและหักค่าติดตั้งหรือก่อสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวกด้วย

นโยบายส่งเสริมการส่งออก

1. มาตรการทางการเงิน โดยการให้สินเชื่ออัตราดอกเบี้ยต่ำ เพื่อชดเชยมาตรการ คุ่มครองอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่ออุตสาหกรรมส่งออก ในการแข่งขันกับต่างประเทศ มาตรการดังกล่าวได้แก่ การรับช่วงซื้อลดตัวสัญญาใช้เงินจากการส่งออก หรือ PACKING CREDIT ซึ่งมาตรการนี้จะต้องยกเลิกไปภายใน 10 ปีข้างหน้าตามข้อตกลงแกตต์ (GATT) โดยเริ่ม ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 1995 เป็นต้นไป มาตรการทางการเงินอีกมาตรการหนึ่งคือ การให้ประกัน สินเชื่อเพื่อการส่งออก โดยเฉพาะผู้ส่งออกขนาดกลางและขนาดเล็ก เป็นมาตรการที่รัฐเข้ามา ประกันความสามารถในการชำระหนี้ของผู้ส่งออก

2. การชดเชยค่าภาษีอากร เป็นมาตรการช่วยเหลือการส่งออก โดยการลดภาษี อากรซึ่งเก็บจากวัตถุดิบ และปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตสินค้าส่งออกได้แก่ ภาษีอากร ขาเข้า ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสรรพสามิต ซึ่งภาษีเหล่านี้จะแฝงอยู่ในต้นทุนการผลิตสินค้าเพื่อส่ง ออก มาตรการชดเชยค่าภาษีอากรดังกล่าว จะทำให้ผู้ผลิตเพื่อส่งออกได้ลดต้นทุนการผลิตในส่วน ที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนวัตถุดิบและเครื่องจักร และอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต

สำหรับในส่วนของกระทรวงอุตสาหกรรม ได้มีการดำเนินนโยบายที่มีส่วนสนับสนุนการส่ง ออกที่สำคัญ ได้แก่

1.กระจายอุตสาหกรรมสู่ส่วนภูมิภาค โดยการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ จัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อให้เกิดการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 7 (เชียงใหม่ พิษณุโลก นครสวรรค์ สระบุรี ราชบุรี นครราชสีมา ขอนแก่น สุราษฎร์ธานี และสงขลา)

2.พัฒนาบุคลากรในภาคอุตสาหกรรมให้เกิดผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีการพัฒนาฝีมือแรงงาน และขีดความสามารถทางเทคโนโลยี โดยจะมีการจัดตั้งสถาบันพัฒนาบุคลากรในภาคอุตสาหกรรมขึ้นมาสนับสนุน

3.ร่วมมือ และขยายโอกาสทางการค้าระหว่างประเทศ ทั้งกับประเทศในกลุ่มอาเซียนและประเทศกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจอื่น ๆ

4.ยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสู่ระดับสากล ด้วยการส่งเสริมระบบคุณภาพ (ISO 9000) และรับรองห้องปฏิบัติการทดสอบ(LAB ACCREDITATION)

นโยบายนำเข้าวัตถุดิบและอาหารแปรรูป

ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา รัฐโดยกระทรวงการคลังร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้พิจารณาปรับปรุงอากรขาเข้าจากเดิมที่มีอัตราตามราคาถึง 39 อัตรา ให้เหลืออัตราทั่วไปเพียง 6 อัตราคือ 0,1,5 และ10 สำหรับกลุ่มสินค้าวัตถุดิบ สินค้าทุน ผลิตภัณฑ์ชั้นกลางหรือสินค้าสำเร็จรูป อัตราร้อยละ 20 สำหรับสินค้าสำเร็จรูป และอัตราร้อยละ 30 สำหรับสินค้าที่ต้องการความคุ้มครองสูงเป็นพิเศษ นอกจากนี้รัฐยังมีมาตรการในการกำหนด และจัดสรรโควตาการนำเข้าของวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์ชั้นกลางหรือสินค้าสำเร็จรูป สำหรับสินค้าเกษตรบางประเภท ที่จะมีผลต่อเกษตรกรผู้ผลิตภายในประเทศ อาทิเช่น นมผงขาดมันเนย กากถั่วเหลือง ทั้งนี้โดยพิจารณาให้มีการนำเข้าตามโควตา และในอัตราภาษีตามข้อผูกพันขององค์การการค้าโลก(WTO) ส่วนที่อยู่นอกโควตาจะต้องเสียภาษีในอัตราที่สูงขึ้น

การปรับโครงสร้างภาษีอากรนำเข้าทั้งระบบนี้ จะเป็นการช่วยลดต้นทุนการผลิต เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับตลาดต่างประเทศ ช่วยกระตุ้นให้ผู้ผลิตพัฒนาการผลิตสินค้าให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนการค้าเสรีที่สอดคล้องกับข้อตกลงแอกตต์ (GATT)